

Koulukielen sanasto

ARVIOINTI
ESIOPETUS
LUKIOPETUS
KIELIOHJELMA
ERITYISOPETUS
HIDENVERTAISUUS
PEDAGOGIIKKA NIVE
LIIHEET O MISKÄSI
AKTIIVINTIKE
KONAI SOPETUS KO
KASVATUSKESKUS
IOPETTAJUUS PULUKI
SLU
PERI
ERITYISOPETUS
HIDENVERTAISUUS
DAGOGIIKKA NIVE
EET O MISKÄSI
AKTIIVINTIKE
ONAI SOPETUS KO
SVAT MISKUST
ETTAJUUS PULL
LUOKKAOPETI
A INKIUUSI
INTI ESIOPE
PPI ESILUKIOPETUS
IOHJELMA ERITYISOPET
/ERTAISUUS
LVAIHEET
DIDAKTII
KOKONAI
PI KASVATUSKESKUSTEI
OPETTAJUUS PULL
OKKAOPETI
US ALKL
NKIUUSI

Sisältö

Lukijalle	2
Koulukielen sanasto	
A–D	4–5
E–I	5–6
J–K	7–10
L–M	10–12
N–O	12–19
P–S	19–20
T–U	21–22
V–Y	22–24
Oppilaan oikeudet ja velvollisuudet	24
Perusopetuksen ohjausjärjestelmä	25

Lukijalle

Toimiva ja aktiivinen kodin ja koulun yhteistyö on itsestään selvä osa koulujen arkea. Lapselle on tärkeää, että vanhemmat ovat kiinnostuneita hänen koulustaan ja koulunkäynnistään. Vanhempien merkitys lasten koulunkäynnin kannustajana ja tukijana on tärkeä. Koulun ja vanhempien säännöllinen vuoropuhelu edistää lapsen oppimista ja tukee koulutuspolun valintoja. Vanhempien ja koulun hyvällä yhteistyöllä ja vanhempaintoiminnalla vahvistetaan kouluviihtyvyyttä, kouluhyvinvointia ja yhteisöllisyyttä niin luokassa kuin koko kouluyhteisössä. Yhteistyöllä ratkotaan myös koulunkäyntiin liittyviä haasteita ja ongelmia.

Tämän koulukielen sanaston ilmestyessä kouluissa opiskellaan uuden opetussuunnitelman mukaisesti. Uusi opetussuunnitelma vahvistaa entisestään kodin ja koulun yhteistyötä ja vanhempien osallisuutta.

Vanhemmilla on oikeus vaatia lapsilleen laadukasta opetusta ja kasvatusta jokaisena koulupäivänä myös taloudellisesti tiukkoina aikoina. Keskeisiä hyvän koulutyön kriteereitä ovat ammattitaitoinen ja koulutettu henkilökunta, terveellinen ja koulutyötä aktivoiva, monipuolinen oppimisympäristö sekä laadukkaan opetuksen takaavat resurssit. Lapsella on oikeus saada tarvittaessa myös oppimisen ja koulunkäynnin tukea ja oppilashuollon palveluita. Kunnilla on laaja itsemääräämisoikeus toteuttaa ja järjestää koulutuspalvelujaan. On lasten, perheiden ja koko Suomen tulevaisuuden etu, että nämä koulutuspalvelut järjestetään laadukkaasti ja monipuolisesti koko maassa.

Perheiden, koulun ja opetushallinnon vuorovaikutuksen kehittämiseksi Suomen Vanhempainliitto ja Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ovat yhteistyössä laatineet koulukielen sanaston. Ensimmäisen kerran sanasto tehtiin vuonna 2000, ja tämä on kuudes päivitetty koulukielen sanasto. Koulukielen sanaston tarkoituksena on avata koululainsäädännön ja opetushallinnon termejä ja niiden merkitystä ja näin osaltaan lisätä perheiden, koulun, kunnan ja opetushallinnon yhteistyötä sekä vanhempien osallisuutta kouluissa ja kunnan koulutuspalvelujen kehittämisessä. Toivomme, että sanasto rohkaisee kaikkia kasvattajia ja kuntalaisia keskustelemaan ja vaikuttamaan koulussa ja kunnassa.

Helsingissä, 2. päivänä tammikuuta 2017

Ulla Siimes
Toiminnanjohtaja
Suomen Vanhempainliitto

Olli Luukkainen
Puheenjohtaja
Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Suomen Vanhempainliitto
Mariankatu 28 B 5, 00170 Helsinki
Puh. 044 755 1370
Sähköposti: toimisto@vanhempainliitto.fi
www.vanhempainliitto.fi

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ
PL 20, 00521 Helsinki
Puh. 020 748 9600 (vaihde)
Sähköposti: oaj@oaj.fi
www.oaj.fi

KOULUKIELEN SANASTO

AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA

Perusopetuslain mukaista, oppituntien ulkopuolella järjestettävää maksullista kerho- tai muuta vapaa-ajan-toimintaa, joka on suunnattu erityisesti 1. ja 2. luokan sekä erityisen tuen päätöksen saaneille oppilaille. Kunnat päättävät toiminnan järjestämisestä, ja lasten osallistuminen siihen on vapaaehtoista. Aamu- ja iltapäivätoiminta tulee järjestää Opetushallituksen laatimien perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden mukaisesti.

ALKUOPETUS

1. ja 2. vuosiluokan opetusta kutsutaan alkuopetukseksi.

ALUEHALLINTOVIRASTOT (AVI)

Aluehallintovirastot edistävät oppilaiden oikeusturvaa, neuvovat ja ohjaavat oikeusturvakysymyksissä ja käsittelevät valitukset, oppilasarvioinnin oikaisupyynnöt sekä kantelut. Virastot arvioivat opetustoimen peruspalveluja ja järjestävät opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutusta. Suomessa toimii kuusi aluehallintovirastoa.

ARVIOINTI

Arviointi antaa tietoa siitä, miten tavoitteet on saavutettu ja miten ne voitaisiin saavuttaa vielä paremmin. Arviointi voi olla valtakunnallista, kunnan tasolla tapahtuvaa, koulukohtaista koulun toiminnan arviointia tai oppilaan arviointia.

KOULUTUKSEN ARVIOINTI

Kunnat ja muut opetuksen järjestäjät arvioivat oman toimintansa laatua ja edellyttävät, että myös koulut arvioivat toimintaansa. Arviointi on väline koulutuksen kehittämiseen ja oppimisen edellytysten parantamiseen. Arviointitavat vaihtelevat kunnittain ja kouluittain. Vanhemmat voivat osallistua koulun itsearviointiin.

Valtakunnallisesti koulutuksen ja mm. oppimistulosten arviointeja tekee Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI).

OPPILAAN ARVIOINTI

Arvioinnin tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua sekä kehittää oppilaan edellytyksiä itsearviointiin. Arvioinnin kohteena ovat oppilaan oppiminen, työskentely ja käyttäytyminen.

Arvioinnin pitää perustua opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaita ja heidän suorituksiaan ei verrata toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaiden persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä oppilaan edellytykset ja ikä huomioiden. Oppilaalle ja vanhemmille on annettava riittävästi tietoa arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta oppilaan arviointiin. Oppilaan arvioinnista (esimerkiksi arvosana) päättää oppilaan opettaja.

Oppimisen arviointi jaetaan arviointiin opintojen aikana sekä päättöarviointiin.

Opintojen aikainen arviointi on pääosin oppimisen ohjaamista palautteen avulla. Sen tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua ja tukea oppimista sekä edistää itse- ja vertaisarvioinnin taitoja. Siihen sisältyy myös oppilaan edistymisen ja osaamisen tason kuvaamista arviointitiedotteilla ja -todistuksilla sekä kodin ja koulun yhdessä käymissä keskusteluissa.

Lukuvuoden päättyessä oppilaalle annetaan lukuvuositolodistus, joka sisältää sanallisesti tai numeroin ilmaistut arviot siitä, miten oppilas on kyseisenä lukuvuonna saavuttanut tavoitteet. Lukuvuoden päätteeksi tehtävä arviointi on kokonaisarvio oppilaan edistymi-

sestä ja suoriutumisesta koko lukuvuoden aikana. Vuosiluokilla 1–7 arviointi on sanallista tai numeroarviointia tai niiden yhdistelmää. Vuosiluokkien 8–9 todistuksissa käytetään numeroarviointia.

Kuudennen vuosiluokan lukuvuositodistuksessa annettavaa arviointia varten on määriteltä kaikki yhteisten oppiaineiden arviointikriteerit hyvää osaamista kuvaavalle sanalliselle arviolle tai numeroarvosanalle kahdeksan (8). Kriteerit ovat avuksi opettajalle ja ne kuvaavat, millaista osaamista kyseisen arvion tai arvosanan saavuttamiseksi edellytetään.

Päättöarviointi ajoittuu oppiaineesta ja paikallisesta opetussuunnitelmaratkaisusta riippuen vuosiluokille 7, 8 tai 9. Päättöarvioinnin tehtävänä on määrittellä, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut oppiaineen oppimäärän tavoitteet. Arvioinnin tuloksena annettava numeroarvosana tai sanallinen arvio kuvaa oppilaan suoriutumisen tasoa suhteessa kunkin oppiaineen päättöarvioinnin kriteereihin.

Perusopetuksen päättöarvosanat pitää antaa yhdenvertaisin perustein. Päättöarvosanan muodostamista varten on opetussuunnitelman perusteissa määriteltä kaikkiin yhteisiin oppiaineisiin ja vapaaehtoisien kielen A-oppimäärään valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit sekä päättöarvosanan muodostamisen periaatteet. Kunkin oppiaineen päättöarvioinnin kriteereissä määritellään se tieto- ja taitotaso, joka oppilaan tulee hallita yhdeksännellä luokalla saavuttaakseen arvosanan 8.

TODISTUKSET

Perusopetuksessa käytettävät todistukset ovat lukuvuositodistus, välitodistus, erotodistus ja päättötodistus. Oppilaalle tulee antaa lukuvuositodistus lukuvuoden päättyessä. Lukuvuoden aikana voidaan antaa lisäksi välitodistuksia. Erotodistus annetaan oppilaalle, joka vaihtaa koulua, eroaa perusopetuksesta tai ei ole saanut oppivelvollisuutta suoritettua oppivelvollisuutensa aikana. Päättötodistus annetaan perusopetuksen päättyessä oppilaalle, joka on suorittanut hyväksytysti perusopetuksen koko oppimäärän ja jonka suoritukset kaikissa numeroin arvosteltavissa oppiaineissa ovat vähintään välttäviä.

ARVOPERUSTA

Koulun opetus- ja kasvatustyön taustalla vaikuttavat keskeiset arvot, joiden pohjalle koulun toiminta rakennetaan. Koulujen arvoperusta pohjautuu valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa määriteltyn perusopetuksen arvoperustaan: Oppilaan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen, Ihmisyyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia, Kulttuurinen moninaisuus rikkautena sekä Kestävän elämäntavan välttämättömyys.

DIDAKTIikka

Didaktiikka tarkoittaa oppia opetuksesta. Didaktiikka on opettajankoulutuksen tärkeimpiä oppiaineita. Yksittäisten aineiden opettamiseen liittyvää didaktiikkaa kutsutaan ainedidaktiikaksi.

ERITYINEN TUKI (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

ERITYISEN TUEN PIIRISSÄ OPISKELEVIENT OPPILAIDEN OPETUSRYHMIEN KOKO
(ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

ERITYISEN TUEN PÄÄTÖS (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

ERITYISLUOKANOPETTAJA (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

ERITYISOPETTAJA (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

ERITYISOPETUS (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

ESIOPETUS

Esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä. Oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna lapsen on osallistuttava esiopetukseen tai muuhun sen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Kunnalla on lakiin perustuva velvollisuus järjestää esiopetusta, joka on maksutonta. Esiopetuksesta säädetään perusopetuslaissa, ja se pitää järjestää Opetushallituksen laatimien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Vanhempien on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun sen tavoitteet saavuttavaan toimintaan.

ESTEETTÖMYYS

Esteettömyys tarkoittaa koulussa sitä, että jokainen oppilas ominaisuuksistaan riippumatta pystyy toimimaan kouluympäristössä yhdenvertaisesti muiden kanssa. Esteettömyyttä voidaan tarkastella koulussa pedagogisen esteettömyyden, asenteellisen, psyykkisen ja sosiaalisen esteettömyyden, vuorovaikutuksen esteettömyyden, tilojen ja ympäristön esteettömyyden sekä tietotekniikan käytettävyyden näkökulmasta.

ETÄYHTEYKSIÄ HYÖDYNTÄVÄ OPETUS

Opetuksessa voidaan hyödyntää etäyhteyden kautta tapahtuvaa opetusta. Etäyhteydellä voidaan tukea esimerkiksi harvemmin opiskeltujen kielten ja uskontojen sekä valinnaisten aineiden opetusta. Sillä voidaan tarjota erityislahjakkuuden kehittymistä tukevaa opetusta, syventää koulun tarjoamaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea tai huolehtia opetuksesta joissakin poikkeustilanteissa, esimerkiksi oppilaan pitkän sairausjakson tai sisäilmaongelmista sairastumisen aikana. Etäyhteyden kautta annettavasta opetuksesta vastaa aina opetuksen järjestäjä, jolla on perusopetuksen järjestämislupa. Oppimisympäristön turvallisuudesta ja oppilaiden valvonnasta ja ohjauksesta huolehditaan samojen periaatteiden mukaisesti kuin muissakin opetustilanteissa ja opetusryhmällä tulee olla turvallisuudesta ja hyvinvoinnista vastaava opettaja.

HENKILÖSTÖ KOULUSSA

Koulua johtaa toiminnasta vastaava rehtori. Tämän lisäksi koululla on opetuksesta ja ohjauksesta vastaavia opettajia, oppilaanohjaajia ja avustavaa henkilöstöä, mm. koulunkäyntiavustajia. Koululla toimii myös oppilashuollon henkilöstöä sekä kouluhuoltajia ja ruokalahenkilöstöä.

HOJKS, HENKILÖKOHTAINEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA SUUNNITELMA (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

HUOLTAJA

Lapsen ja nuoren kasvatuksesta vastaava henkilö, useimmiten lapsen äiti ja/tai isä. Tässä sanastossa puhutaan samassa merkityksessä vanhemmista.

IHMISKÄSITYS

Ihmiskäsitys on kokonaisnäkemys ihmisen olemuksesta, asemasta luonnossa ja yhteiskunnassa, kehitysmahdollisuuksista ja kehitykseen vaikuttavista tekijöistä. Koulun toiminnan taustalla oleva ihmiskäsitys näkyy siinä, miten opetus ja koulun toiminta on järjestetty.

INKLUUSIO

Inkluusion perusajatus on, että jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus käydä omaa lähikouluunsa riippumatta siitä, onko hänellä oppimisvaikeuksia tai jokin vamma tai sairaus. Lähikoulu toimii siten koko ikäluokan kouluna. Inkluisio edellyttää oppilaiden erilaisten tuen tarpeiden huomioon ottamista. Lähikoululle tulee taata resurssit vastata kaikkien oppilaiden tarpeisiin.

INTEGRAATIO

Integraatiolla tarkoitetaan erityisen tuen päätöksen saaneiden oppilaiden opetusta yleisopetuksen ryhmissä. Integroidulle oppilaalle pitää turvata riittävät tukitoimet yleisopetuksen ryhmässä. Myös pääasiassa muun opetuksen yhteydessä opiskelevalla erityisen tuen oppilaalla on oikeus erityisopetukseen, jonka järjestäminen on kirjattava HOJKSiin. (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

JOHTOKUNTA

Koulun toimintaa ohjaava päätöksentekaelin. Kunta päättää, onko sen kouluissa johtokunnat ja mitkä ovat niiden tehtävät. Johtokunnissa on yleensä opettajien ja koulun henkilöstön sekä oppilaiden vanhempien edustus. Myös oppilaat voivat olla niissä edustettuina.

JOUSTAVA PERUSOPETUS

Kunta voi järjestää perusopetuksen vuosiluokkien 7–9 yhteydessä joustavan perusopetuksen toimintaa, jonka tavoitteena on vähentää perusopetuksen keskeyttämistä ja ehkäistä syrjäytymistä. Opetus noudattaa yleisopetuksen tavoitteita ja sisältöjä, mutta se järjestetään pienryhmämuotoisesti toiminnallisia ja työpainotteisia opiskelumenetelmiä korostaen. Toiminta on tarkoitettu niille 7–9-luokkien oppilaille, joilla on alisuoriutumista ja koulumotivaation puutetta tai uhka syrjäytyä jatkokoulutuksesta tai työelämästä. Oppilas valitaan toimintaan oman hakemuksensa tai vanhempiensa tekemän hakemuksen perusteella.

JÄRJESTYSSÄÄNNÖT TAI JÄRJESTYSMÄÄRÄYKSET

Kouluyhteisössä perusopetuslain mukaisesti laaditut yhteiset pelisäännöt, joita noudatetaan koulupäivän ajan. Niiden avulla pyritään edistämään koulun järjestystä ja työrauhaa, opiskelun sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Niissä voidaan antaa kouluyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä, koulun omaisuuden käsittelystä, koulun tilojen siisteydestä huolehtimisesta sekä oleskelusta ja liikkumisesta koulurakennuksissa ja koulun alueella. Jokaisella koululla on oltava järjestyssäännöt. Opetushallitus on antanut ohjeen järjestyssääntöjen laatimiseen.

KAIKILLE YHTEISET OPPIAINEET

Kaikille oppilaille yhteiset oppiaineet on määritelty perusopetuslaissa. Oppilaille opetetaan äidinkieltä ja kirjallisuutta, toista kotimaista kieltä, vieraita kieliä, ympäristöoppia, terveystietoa, uskontoa tai elämäntietoa, historiaa, yhteiskuntaoppia, matematiikkaa, fysiikkaa, kemiaa, biologiaa, maantietoa, liikuntaa, musiikkia, kuvataidetta, käsityötä ja kotitaloutta. Lisäksi oppilaalla voi olla valinnaisia tai vapaaehtoisia oppiaineita.

KANSALLINEN KOULUTUKSEN ARVIOINTIKESKUS (KARVI)

Koulutuksen arviointivirasto, joka toteuttaa koulutukseen, opetukseen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan liittyviä arviointeja varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen.

KASVATUSKESKUSTELU

Ensisijainen tapa puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen koulussa. Kasvatuskeskustelussa käydään oppilaan kanssa läpi teko, selvitetään käyttäytymisen syitä ja pohditaan keinoja tilanteen korjaamiseksi. Kasvatuskeskusteluun määrää koulun opettaja tai rehtori. Kasvatuskeskustelu tulee kirjata ja siitä tulee ilmoittaa oppilaan vanhemmille. Vanhemmalle tulee varata mahdollisuus osallistua kasvatuskeskusteluun tai sen osaan, jos se katsotaan tarpeelliseksi.

KELPOISUUS/KELPOINEN OPETTAJA

Opettajien kelpoisuudesta säädetään kelpoisuusasetuksella. Yleensä kelpoisella opettajalla on ylempi korkeakoulututkinto. Luokanopettajilla pääaine on kasvatustiede, aineenopettajilla opetettava aine. Lisäksi tarvitaan pedagogiset opinnot. Vain kelpoinen opettaja voidaan valita vakinaiseen opettajan työsuhteeseen. Myös väliaikaisiin opettajan tehtäviin on pyrittävä palkkaamaan kelpoinen opettaja.

KIELIOHJELMA

Koulun tai kunnan kielenopetuksen kielivalikoima.

Perusopetuksen kielenopetuksen laajuudet on määritelty seuraavasti:

- A1 = yhteinen /pakollinen ensimmäinen kieli
(1.–6. luokkien aikana, useimmiten 3. luokalla alkava)

- A2 = vapaaehtoinen vieras kieli
(1.–6. luokkien aikana, useimmiten 4. luokalla alkava)
- B1 = yhteinen /pakollinen kieli
(6. luokalla alkava)
- B2 = valinnainen kieli
(7.–9. luokkien aikana alkava)

Perusopetuksen oppilaat opiskelevat äidinkielen lisäksi vähintään yhtä vierasta kieltä ja toista kotimaista kieltä. Koska toinen kotimainen kieli kuuluu kaikille yhteisiin perusopetuksen oppiaineisiin, sen opiskelu aloitetaan viimeistään B1-kielenä.

KIUSAAMINEN KOULUSSA

Yhden ja saman oppilaan tahallista ja toistuvaa sanallista, fyysistä tai epäsuoraa vahingoittamista. Kiusaajia voi olla yksi tai useampia. Kiusattu on kiusaajiinsa nähden jollakin tavoin puolustuskyvytön tai heikommassa asemassa. Perusopetuslaki velvoittaa opetuksen järjestäjän laatimaan opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Tämä suunnitelma on osa oppilashuollon suunnitelmaa. Lisäksi opetuksen järjestäjän pitää toimeenpanna suunnitelma sekä valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Koulukiusaamisesta tai epäilyistä kiusaamisesta on aina oltava yhteydessä opettajaan. Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle.

KIVA KOULU -OHJELMA

Turun yliopiston kehittämä toimenpideohjelma koulukiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi. Monet perusopetusta antavista kouluista ovat mukana ohjelmassa. Kouluissa on käytössä myös muita kiusaamisen vastaisia ohjelmia. (ks. Kiusaaminen koulussa)

KODIN JA KOULUN YHTEISTYÖ

Koulun henkilöstön ja oppilaiden vanhempien yhteistä toimintaa oppilaiden terveen ja turvallisen kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Perusopetuslaki velvoittaa kouluja olemaan opetuksessa yhteistyössä kotien kanssa. Opetussuunnitelmassa on määritetty kodin ja koulun yhteistyön periaatteet. Yhteistyötä tehdään sekä yhteisö- (mm. vanhempainillat, tiedotteet) että yksilötasolla (mm. vanhempainvartit, arviointikeskustelut, oppimisen tuen keskustelut, muu viestintä). Yhteistyö voi olla lapsen oppimiseen ja hyvinvointiin, arviointiin, opetussuunnitelman laatimiseen ja koulun toiminnan kehittämiseen liittyvää. Monessa koulussa toimii vanhempainyhdistys, joka osaltaan edistää kodin ja koulun yhteistyötä.

KOKONAISOPETUS

Kokonaisopetukseksi kutsutaan opetusta, jossa oppiainejaosta on luovuttu osittain tai kokonaan. Tällöin oppilaat opiskelevat teemoja ja aihekokonaisuuksia eripituisina työskentelyjaksoina.

KOULUHYVINVOINTI

Kouluhyvinvoinnilla viitataan oppilaiden ja koulun henkilökunnan kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin koulu-yhteisössä. Kouluhyvinvointia voidaan jäsentää tarkastelemalla koulua fyysisenä, psyykkisenä, sosiaalisena ja pedagogisena ympäristönä. Tällöin keskeisiksi kysymyksiksi nousevat mm. koulutilojen ja -ympäristön terveellisyyteen, turvallisuuteen, viihtyisyyteen, ryhmäkokoihin, opetuksen järjestelyihin, johtamiseen, oppilashuoltoon, oppilaiden osallisuuteen sekä kodin ja koulun yhteistyöhön liittyvät asiat.

KOULUKULJETUS

Jos perusopetusta tai lisäopetusta saavan oppilaan koulumatka on pidempi kuin viisi kilometriä, hänellä on oikeus maksuttomaan kuljetukseen. Jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai päivähoidosta esiopetukseen on pidempi kuin viisi kilometriä, hänellä on vastaavasti oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen tai päivähoidosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai päivähoitoon. Perusopetusta, lisäopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan

kuljetukseen myös silloin, jos matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus. Erityistä tukea tarvitsevan oppilaan koulukuljetuksesta on kuvaus oppilaan HOJKSissa.

KOULUKURAATTORI

Koulun sosiaalityön asiantuntija, jonka tehtävänä on edistää yksittäisen oppilaan, oppilasryhmän ja kouluyhteisön sosiaalista hyvinvointia ja vuorovaikutusta sekä tukea oppilaiden koulunkäyntiä erityisesti ongelmatilanteissa. Oppilaan oikeudesta psykologi- ja kuraattoripalveluihin on säädetty Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Sen mukaan oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemän työpäivän kuluessa pyynnöstä, kiireellisessä tapauksessa samana tai seuraavana työpäivänä.

KOULUN KERHOTOIMINTA

Koulun järjestämiä, oppilaalle vapaaehtoisia ja maksuttomia kerhoja, jotka ovat oppituntien ulkopuolella. Kerhoja koskeva suunnitelma sisällytetään koulun lukuvuosisuunnitelmaan.

KOULUN KIRJASTOTOIMINTA

Koulussa voidaan järjestää kirjastotoimintaa, jonka tehtävänä on tukea oppilaiden kasvua ja oppimista sekä innostaa ja kannustaa lukemaan. Koulut tekevät myös yhteistyötä lähikirjastojen kanssa.

KOULUNKÄYNTIAVUSTAJA

Koulunkäyntiavustaja tukee ja ohjaa oppilaita koulunkäynnissä opettajan ohjeiden mukaisesti. Koulunkäyntiavustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle oppilaalle tai koko opetusryhmälle. Erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalla voi olla luokassa henkilökohtainen avustaja. Erityistä tai tehostettua tukea tarvitsevan oppilaan saamasta avustajan tuesta on kuvaus oppilaan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

KOULUN TOIMINTAKULTTUURI

Koulun toimintakulttuurilla tarkoitetaan koulun omaa tapaa toimia ja koulun käytännön tulkintaa kasvatus- ja opetustehtävästään. Siihen kuuluvat kaikki koulun viralliset ja epäviralliset säännöt ja toiminta- ja käytäytymistavat sekä toimintaa ohjaavat arvot, periaatteet ja kriteerit. Koulun toimintakulttuuria kehitetään opetussuunnitelman periaatteiden mukaan.

KOULUPSYKOLOGI

Koulupsykologi edustaa psykologista asiantuntemusta kouluyhteisössä. Työn tavoitteena on edistää lasten ja nuorten psyykkistä hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, vuorovaikutusta sekä oppimista. Oppilaan oikeudesta psykologi- ja kuraattoripalveluihin on säädetty Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Sen mukaan oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemän työpäivän kuluessa pyynnöstä, kiireellisessä tapauksessa samana tai seuraavana työpäivänä.

KOULURUOKAILU

Opetukseen osallistuvalla oppilaalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria. Kouluruokailu on myös osa koulun kasvatustehtävää ja sillä on mm. terveydellisiä, sosiaalisia ja kulttuurisia tavoitteita.

KOULUTERVEYDENHUOLTO

Kouluterveydenhuolto pitää sisällään kouluyhteisön hyvinvoinnin, oppilaiden terveyden sekä terveen kasvun ja kehityksen seuraamista, arviointia ja tukemista. Siihen kuuluu myös suun terveydenhuolto eli hammashuolto. Koulussa voi olla oma terveydenhoitaja ja koululääkäri tai vastaanotto voi olla järjestetty terveyskeskuksessa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan oppilaalla tulee olla mahdollisuus päästä terveydenhoitajan vastaanotolle myös ilman ajanvarausta.

KOULUTUSPOLITIikka

Koulutusta ohjaavat yleiset valtakunnalliset ja kunnalliset säädökset, periaatteet ja linjaukset.

KURINPITO, TURVAAMISTOIMET, VOIMAKEINOJEN KÄYTTÖOIKEUS

(Tarkemmin Perusopetuslaki 36 § ja 36 a-i §)

Koulussa voidaan käyttää vain perusopetuslaissa säädettyjä rangaistuksia. Näitä ovat oppilaan määrääminen poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi opetustilasta tai muusta koulun järjestämästä tilaisuudesta (ns. luokasta poistaminen valvottuun muuhun tilaan), jälki-istunto, kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen koulusta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Lisäksi kotitehtävänsä laiminlyönyt oppilas voidaan määrätä työpäivän päätyttyä suorittamaan tehtäviään.

Turvaamistoimenpiteenä oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi.

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että jälki-istuntoa tai kirjallisen varoituksen saaneelle tai määräaikaaisesti erotetulle oppilaalle tai oppilaalle, jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi, järjestetään tarvittava oppilashuolto.

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa opetustilasta tai koulun järjestämästä tilaisuudesta oppilas, joka ei noudata poistumismääräystä. Heillä on myös oikeus poistaa koulun alueelta oppilas, joka ei poistu saatuaan tiedon opetuksen epäämisestä jäljellä olevan koulupäivän ajaksi. Jos poistettava oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistumisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää tilanteessa välttämättömiä voimakeinoja.

Rehtorilla tai koulun opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta laissa kielletty, opetusta häiritsevä tai turvallisuutta vaarantava esine tai aine. Opettajalla ja rehtorilla on myös oikeus tarkastaa oppilaan mukana olevat tavarat, oppilaan hallinnassa olevat koulun säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, edellä mainitun kaltaisen esineen tai aineen haltuun ottamiseksi, jos tällaisen esineen tai aineen hallussapito on ilmeistä ja oppilas pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niistä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan niitä ole. (ks. myös *Kasvatuskeskustelu*)

KURSSIMUOTOISUUS

Kurssimuotoisuudella tarkoitetaan sitä, että oppiaineiden oppimäärät on jaettu kursseihin. Jokainen kurssi on itsenäinen kokonaisuus. Mikäli koulun opetus on järjestetty kurssimuotoisesti, kouluvuoteen sisältyy useimmiten 4–6 kurssia kustakin aineesta.

LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN

Oppiainerajat ylittävää ja oppiaineita yhdistävää osaamista, jolla pyritään vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin. Opetussuunnitelman perusteissa on kuvattu seitsemän laaja-alaisen osaamisen tavoitetta, joita tavoitellaan kaikissa oppiaineissa: ajattelu ja oppimaan oppiminen; kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu; itsestä huolehtiminen ja arjen taidot; monilukutaito; tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen; työelämätaidot ja yrittäjyys; osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen.

LEIRIKOULU

Koulun lukuvuosisuunnitelmaan merkitty opiskelujakso, joka toteutetaan koulun ulkopuolella. Vanhemmat voivat osallistua leirikoulun suunnitteluun. Vastuu leirikoulun toteuttamisesta on koululla, mutta useimmiten leirikoulun järjestäminen tapahtuu vanhempien luokkatoimikuntien vapaaehtoisella varainhankinnalla ja tuella. Opetushallitus on antanut ohjeet tällaiseen varainhankintaan.

LISÄOPETUS

Perusopetuksen päättötodistuksen saaneille oppilaille annettavaa syventävää ja täydentävää opetusta, jonka tulee erityisesti edistää työelämään tutustumista. Epävirallisesti lisäopetuksesta puhutaan ”kymppi-luokkana”. Lisäopetukseen osallistuminen on oppilaalle vapaaehtoista.

LOMAUTUS

Työnantajan yksipuolinen toimenpide, jolla opettajien työnteko estetään sekä palkanmaksu keskeytetään määräajaksi tai toistaiseksi. Opettajan palvelussuhde pysyy muutoin voimassa lomautuksen aikana. Opettajien lomautus ei poista oppilaiden oikeutta opetukseen eikä turvalliseen oppimisympäristöön, joten lomautus aiheuttaa oppilaitoksissa laittoman tilan.

LUKIOPETUS

Sekä ennaltaehkäisevää että korjaavaa opetusta, jonka tarkoituksena on auttaa oppilasta lukemisessa ja/tai kirjoittamisessa ilmenneissä vaikeuksissa. Lukiopetus voi olla joko yksilö- tai pienryhmäopetusta, jota tavallisimmin antaa erityisopettaja.

LUKUVUOSI

Perusopetuksen vuosittainen työaika. Perusopetuksen lukuvuosi alkaa 1. päivänä elokuuta ja päättyy 31. päivänä heinäkuuta. Opetuksen järjestäjä päättää, milloin lukuvuoden koulutyö alkaa ja milloin ovat koulujen lomat. Lukuvuosi jaetaan koulutyössä kahteen osaan: syyslukukauteen ja kevätlukukauteen. Lukuvuodessa on 190 työpäivää. Lukuvuoden koulutyö päättyy kaikissa peruskouluissa viikon 22 viimeisenä arkipäivänä.

LUKUVUOSISUUNNITELMA

Koulussa laadittavalla lukuvuosisuunnitelmalla täsmennetään, miten opetussuunnitelmaa toteutetaan lukuvuoden aikana. Siihen kirjataan muun muassa koulun työajat, retket, leirikoulut, teemapäivät tai muut vastaavat tapahtumat. Lukuvuosisuunnitelmasta käytetään myös nimityksiä työsuunnitelma tai vuosisuunnitelma. Keskeisistä lukuvuosisuunnitelmassa päätetyistä asioista pitää tiedottaa oppilaille ja vanhemmille.

LUOKANVALVOJA

Vuosiluokilla 7–9 yksi luokkaa opettavista aineenopettajista toimii luokanvalvojana, joka huolehtii luokan käytännön koulutyöhön liittyvistä asioista, kuten poissaolojen valvonnasta ja pitää yhteyttä vanhempiin. Vuosiluokilla 1–6 luokanopettaja toimii luokkansa luokanvalvojana.

LUOKKARETKI

Oppilaiden ja/tai vanhempien suunnittelema retki tai matka, josta koulu ei ole vastuussa. (vrt. myös Opintoretki). Joskus puhekielessä käytetään ilmaisua luokkaretki, kun tarkoitetaan koulun järjestämää opintoretkeä, joka tehdään tietyllä luokka-asteella.

LÄHIKOULU

Se koulu, jonka oppilaaksi oppilas asuinpaikkansa perusteella kuuluu. Kunta osoittaa oppilaalle lähikoulun. Lähikoulu on pääsääntöisesti oppilaan kotia lähimpänä oleva koulu, jonne oppilaalla on turvallinen koulumatka.

MAKSUTTOMUUS

Perusopetus on Suomessa maksutonta. Opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali sekä työvälineet ja työaineet ovat oppilaalle maksuttomia. Täten mm. oppilaiden omien välineiden (esim. tietotekniset laitteet) käyttö perustuu vapaaehtoisuuteen. Vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalle on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustajapalvelut ja erityiset apuvälineet.

MONIALAISET OPPIMISKOKONAISUUDET

Monialaiset oppimiskokonaisuudet ovat opetusta eheyttäviä ja oppiaineiden yhteistyöhön perustuvia opiskelujaksoja, joissa hyödynnetään paikallisuutta, ajankohtaisuutta ja oppilaita kiinnostavia teemoja. Monialaisista oppimiskokonaisuuksista päätetään paikallisissa opetussuunnitelmissa ja ne täsmennetään koulujen lukuvuosisuunnitelmissa. Oppilaiden opintoihin pitää sisältyä vähintään yksi monialainen oppimiskokonaisuus lukuvuodessa.

MONILUKUTAITO

Yksi perusopetuksen tavoitteena olevista laaja-alaisen osaamisen alueista. Erilaisten (kirjoitetut, puhutut, painetut, audiovisuaaliset ja digitaaliset) tekstien ja viestien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoa sekä viestien kriittistä tulkintaa.

NIVELKOHTA

Nivelkohdalla tarkoitetaan valtioneuvoston asetuksessa määriteltyä tiettyjen vuosiluokkien muodostamien kokonaisuuksien päätöskohtaa, johon tuntijako kiinnittyy. Nivelkohdat sijoittuvat toisen, kuudennen ja yhdeksännen luokan loppuun.

NIVELVAIHEET

Opiskelun nivelvaiheiksi kutsutaan siirtymävaiheita kouluasteelta toiselle, kuten esiopetuksesta alkuopetukseen tai perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen. Merkittäviä siirtymävaiheita oppilaan koulupolulla ovat myös luokalta toiselle tai koulusta toiseen siirtyminen. Oppimisen haasteiden kasvaminen muodostaa myös opiskelulle nivelvaiheen, mistä esimerkkinä on toiselta luokalta kolmannelle luokalle siirtyminen.

OPETUKSEN EHEYTTÄMINEN

Opetus voidaan rakentaa kokonaisuuksiksi niin, että jotakin ilmiötä tarkastellaan eri tiedonalojen ajattelua yhdistäen. Tällöin opiskeltavia asioita tarkastellaan esimerkiksi samanaikaisesti eri oppiaineissa tai teemapäivinä. Uudessa opetussuunnitelmassa opetusta eheytetään myös monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa. *(ks. Monialaiset oppimiskokonaisuudet)*

OPETUKSEN ERIYTTÄMINEN

Opettaja voi eriyttää opetustaan opetusryhmän tarpeiden tai oppilaiden yksilöllisten edellytysten mukaan. Opetusta eriyttämällä oppilas saa sopivia haasteita ja onnistumisen kokemuksia sekä mahdollisuuksia kehittyä omien vahvuksiensa mukaisesti. Eriyttäminen voi kohdistua mm. opetuksen sisältöihin, opetusmateriaaleihin ja -menetelmiin, työtapoihin sekä koulu- ja kotitehtävien määrään.

OPETUKSEN JAKSOTTAMINEN

Koulun lukuvuoden jakaminen esimerkiksi kuuden viikon pituisiin jaksoihin. Jokaiselle jaksolle laaditaan oma lukujärjestys, jossa keskitytään tiettyjen oppiaineiden opiskeluun. Jaksottaminen liittyy yleensä oppiaineiden sisältöjen kurssimuotoisuuteen.

OPETUKSEN JÄRJESTÄJÄ

Perusopetuksen järjestäjä on yleensä kunta tai kuntayhtymä, jolla on velvollisuus järjestää perusopetusta alueensa lapsille. Myös valtio, yksityinen yhteisö tai säätiö voi toimia opetuksen järjestäjänä. Yksityisen yhteisön tai säätiön tulee saada opetuksen järjestämislupa valtioneuvostolta.

OPETUKSEN LEIKKAUKSET

Leikkaukset ovat opetuksen järjestäjän säästötoimenpiteitä. Opetustoimessa leikkauksia toteutetaan mm. vähentämällä oppilaiden saamaa opetustuntimäärää (ns. tuntikehysleikkaus), vähentämällä toiminnot (esim. uimahallikäyntien poistaminen) ja suurentamalla ryhmäkokoja. Kaikki nämä toimet heikentävät opetuksen laatua.

OPETUKSEN PAINOTTAMINEN (PROFILOITUMINEN)

Opetuksen painottaminen tarkoittaa koulun omaleimaisuuden kehittämistä. Koulut voivat painottaa opetuksessaan esimerkiksi musiikkia, kuvataiteita, luonnontieteitä tai viestintää. Koulu voi tarjota myös johonkin oppiaineeseen syventävää painotettua opetusta. Tästä esimerkkinä ovat musiikkiluokat.

OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ OAJ

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ edustaa kaikkia opettajaryhmiä. Se on työmarkkinajärjestö, joka vastaa opettajien edunvalvonnasta. OAJ on myös jäsentensä ammatillinen edunvalvoja, keskeinen koulutuspoliittinen vaikuttaja ja suomalaisen opetuksen, kasvatuksen ja tutkimuksen puolestapuhuja.

OPETUSHALLITUS

Opetusministeriön alainen opetuksen kehittämisvirasto, joka vastaa varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, aamu- ja iltapäivätoiminnan, lukiokoulutuksen, ammatillisen peruskoulutuksen, aikuiskoulutuksen, vapaan sivistystyön sekä taiteen perusopetuksen kehittämisestä. Opetushallitus mm. laatii opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet eri kouluasteita ja koulumuotoja varten, tukee perusteiden toimeenpanoa sekä kehittää koulutusta erilaisin hankkein.

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Suomen ylin opetusviranomainen, joka mm. valmistelee koulutusta koskevan lainsäädännön ja valtioneuvoston päätökset.

OPETUSRYHMÄ

Opetusryhmät (puhekielessä usein luokat) muodostetaan yleensä vuosiluokittain. Ryhmä voidaan jakaa tarvittaessa pienemmiksi tai yhdistää suuremmiksi opetusryhmiksi. Opetusryhmien muodostamisesta päättää opetuksen järjestäjä, viime kädessä rehtori. (ks. Yhdysluokkaopetus)

OPETUSSUUNNITELMA (OPS)

Paikallinen opetussuunnitelma on kunnassa tai koulussa laadittu suunnitelma siitä, mitä ja miten koulussa opetetaan. Siinä päätetään myös oppimisen arvioinnin ja tuen, oppilashuollon, kodin ja koulun yhteistyön sekä koulun muun toiminnan järjestämisestä. Opetussuunnitelma ohjaa ja kehittää koulun käytännön opetustoimintaa, ja se on opettajia velvoittava normi. Vanhemmat voivat osallistua koulun opetussuunnitelman kehittämistyöhön.

OPETUSSUUNNITELMAN LAATIMINEN

Opetussuunnitelma laaditaan kunta- ja/tai koulukohtaisesti. Siinä voi olla myös kuntarajat ylittäviä seudullisia opetussuunnitelmalinjauksia. Opetussuunnitelman tulee pohjautua valtakunnallisiin opetussuunnitelman perusteisiin. Laadintaan osallistetaan myös oppilaita.

OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka pohjalta paikallinen opetussuunnitelma laaditaan. Opetussuunnitelman perusteet pohjautuvat voimassa olevaan opetuslainsäädäntöön. Opetussuunnitelman perusteissa määrätään mm. paikallisen opetussuunnitelman laatimisesta ja sisällöstä, eri oppiaineiden tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, perusopetuksen toimintakulttuurista, oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestämisestä, oppilashuollosta sekä oppilaan arvioinnista ja todistuksista. Opetussuunnitelman perusteissa on laadittu myös arviointikriteerit 6. ja 7. luokan nivelvaiheeseen sekä päättöarviointiin. Opetussuunnitelman perusteet on koulutuksen järjestäjiä velvoittava asiakirja. Se on laadittu erikseen esi-, perus- ja lisäopetukseen.

OPINTORETKI TAI OPINTOKÄYNTI

Koulun työsuunnitelmaan merkitty kouluaikana tehtävä retki, joka syventää ja täydentää opiskeltavia asioita. Opintoretket ovat osa opetussuunnitelman mukaista opetusta. Opetussuunnitelma kannustaa koulun ulkopuolisten oppimisympäristöjen (museoiden, kirjastojen, luonnon jne.) hyödyntämiseen. Vastuu opintorekkestä on koululla, ja se edellyttää opettajan mukanaoloa. Opintoretkiä voidaan järjestää myös yhteistyössä vanhempien kanssa. (vrt. Luokkaretki)

OPPIAINE

(Ks. Kaikille yhteiset oppiaineet ja Valinnaiset oppiaineet.)

OPPILAANOHJAAJA (OPO)

Oppilaanohjaaja antaa perusopetuksen oppilaille sekä yksilöllistä että ryhmäohjausta.
(ks. *Oppilaanohjaus*)

OPPILAANOHJAUS

Oppilaanohjauksessa tuetaan oppilaiden opiskeluvalmiuksien ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä arkielämään, opiskeluun ja tulevaisuuteen liittyvien valintojen tekemistä. Perusopetuksen päättövaiheessa oppilasta tuetaan jatko-opintoihin liittyvissä valinnoissa.

OPPILASHUOLTO

Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä lisäävää toimintaa kouluyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko kouluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi oppilailla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaiden ja huoltajien kanssa. Oppilashuolto kuuluu myös esiopetuksessa oleville lapsille.

KOULUKOHTAINEN OPPILASHUOLTOSUUNNITELMA

Oppilashuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten kouluissa laaditaan koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä koulun henkilöstön, oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa, ja se voi olla myös kahden tai useamman koulun yhteinen. Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan mm. käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut, yhteisöllisen oppilashuollon toimintatavat, yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen ja oppilashuollon yhteistyö oppilaiden ja huoltajien kanssa.

OPPILAAN SUOSTUMUS

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Oppilaan omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskeissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti. Arvion oppilaan edellytyksistä tekee oppilashuollon henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö. Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä oppilashuollon palveluja.

OPPILASHUOLTOHENKILÖSTÖ

Oppilashuoltohenkilöstöön kuuluvat opetustoimen edustajien lisäksi mm. kouluterveydenhoitajat, koulukuraattorit, psykologit ja koululääkärit.

OPPILASHUOLTORYHMÄT

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista.

Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa koulun oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Asiantuntijaryhmä kootaan tapauskohtaisesti yksittäisen oppilaan tai oppilasryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän jäsenet nimetään oppilaan/huoltajan suostumuksella.

YHTEISÖLLINEN OPPILASHUOLTO

Yhteisöllisessä oppilashuollossa seurataan, arvioidaan ja kehitetään kouluyhteisön ja oppilasryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan kouluympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä oppilaiden, vanhempien sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Yhteisöllistä oppilashuoltoa toteuttavat kaikki oppilashuollon toimijat.

YKSILÖKOHTAINEN OPPILASHUOLTO

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaalle annettavia kouluterveydenhuollon palveluja, oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä yksittäistä oppilasta koskevaa monialaista yksilökohtaista oppilashuoltoa. Asian käsittely yksittäisen oppilaan tueksi koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä perustuu oppilaan ja huoltajan suostumukseen.

OPPILASKUNTA

Koulun oppilaat muodostavat oppilaskunnan, jolla voi olla oma hallitus. Jokaisella koululla tulee olla oppilaskunta. Se voi olla myös useamman koulun yhteinen. Oppilaskunta osallistuu koulutyön suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä yhteistoiminnan kehittämiseen. Sen tehtävänä on ohjata oppilaat keskinäiseen yhteistyöhön, pyrkiä parantamaan oppilaiden asemaa ja viihtyvyyttä koulussa ja edistää oppilaiden harrastustoimintaa sekä vastuuta yhteisten asioiden hoidosta.

OPPIMAAN OPPIMINEN

Oppilaan opiskelutaitojen, -strategioiden ja -asenteiden kehittymistä. Oppilas oppii asettamaan työnsä tavoitteita, suunnittelemaan työtään ja arvioimaan onnistumistaan.

OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKEA

Oppilaalla on oikeus saada riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tasot ovat **yleinen, tehostettu ja erityinen tuki**. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien sekä muiden ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa, arvioinnissa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Vanhemmille ja oppilaalle tulee antaa tietoa tuen kolmiportaisuudesta ja tukimuodoista. Tuen tarvetta arvioidaan ja tukea suunnitellaan yhdessä oppilaan ja hänen vanhempiansa kanssa. Oppilas tai vanhempi ei voi kuitenkaan kieltäytyä perusopetuslaissa säädetyn tuen vastaanottamisesta.

YLEINEN TUKEA

Jokaisella oppilaalla on oikeus saada ohjausta ja tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata oppilaan tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana koulun arkea. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. Oppilaan tuen tarpeisiin vastataan esimerkiksi tukiopetuksella, osa-aikaisella erityisopetuksella tai ohjauksen keinoin.

PEDAGOGINEN ARVIO

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon, jonka oppilaan opettaja tai opettajat yhdessä laativat. Pedagogisessa arviossa kuvataan oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tilanne kokonaisuutena, oppilaan saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista, oppilaan oppimisvalmiudet ja oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet sekä arvio siitä, millaisilla tukijärjestelyillä oppilasta jatkossa tuetaan. Yhteistyö oppilaan ja vanhempien kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

TEHOSTETTU TUKEA

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea. Tehostettu tuki järjestetään oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, ja niin kauan kuin oppilas sitä tarvitsee. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta HOJKSin mukaista

erityisopetusta ja oppiaineiden oppimäärien yksilöllistämistä. Tehostettu tuki annetaan muun opetuksen yhteydessä joustavin opetusjärjestelyin.

OPPIMISSUUNNITELMA

Oppimissuunnitelma on henkilökohtainen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin etenemisestä ja siinä tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta. Oppimissuunnitelma laaditaan aina oppilaalle, joka saa tehostettua tukea. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään oppimissuunnitelman käytöstä muiden oppilaiden osalta. Oppimissuunnitelman laativat opettajat yhteistyössä oppilaan ja vanhempien kanssa.

PEDAGOGINEN SELVITYS

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä oppilaasta tehdään pedagoginen selvitys opetuksesta vastaavien opettajien ja oppilashuollon moniammatillisena yhteistyönä. Pedagogisessa selvityksessä selvitetään oppilaan oppimisen eteneminen ja koulunkäynnin tilanne kokonaisuutena. Selvityksessä ilmenee myös oppilaan saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista, oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet. Lisäksi tehdään arvio siitä, millaisilla tukijärjestelyillä oppilasta tulisi tukea sekä perusteltu arvio siitä, tarvitseeko oppilas yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän. Pedagogista selvitystä tulee tarvittaessa tukea psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä.

ERITYISEN TUEN PÄÄTÖS

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän vanhempia sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys. Päätös on hallintolain mukainen, joten siihen on liitettävä valitusosoitus, ja vanhemmat voivat hakea siihen muutosta valittamalla.

Erityisen tuen päätöksessä päätetään oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut ja muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen.

ERITYINEN TUKI

Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu tehostetun tuen tukitoimilla. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityinen tuki muodostuu HOJKSin mukaisesta erityisopetuksesta sekä muista perusopetuksen tukimuodoista.

HENKILÖKOHTAINEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA SUUNNITELMA (HOJKS)

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmassa kuvataan, miten oppilaan opetus ja oppilaan tarvitsema tuki järjestetään. Oppilaan opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä oppilaan ja vanhempien kanssa. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena yhteistyönä. Suunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaiseksi.

ERITYISOPETUS

Erityisopetus on perusopetuksen tukimuoto, jota annetaan erityisen tuen oppilaille. Erityisopetusta saavalle oppilaalle on tehty erityisen tuen päätös ja hänelle annetaan erityisopetusta henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti (HOJKS). Erityisopetus järjestetään muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla. Erityisopetuksen toteuttaminen on kirjattava HOJKSiin.

ERITYISEN TUEN PIIRISSÄ OPISKELEVIENT OPPILAIEN OPETUSRYHMIEN KOKO

Erityisen tuen päätöksen saaneiden oppilaiden ryhmäkoosta säädetään perusopetusasetuksessa. Erityistä tukea saavista oppilaista koostuvassa opetusryhmissä voi olla enintään kymmenen ja pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä opiskelevien ryhmässä kahdeksan oppilasta. Vaikeimmin kehitysvammaisista muodostetussa ryhmässä voi olla kuusi oppilasta. Jos pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä opiskeleva oppilas opiskelee yleisopetuksen ryhmässä, oppilasryhmän yhteenlaskettu oppilasmäärä voi olla enintään 20.

PERUSOPETUSLAISSA SÄÄDETYT TUKIMUODOT

Osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessa tai koulunkäynnissä, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan esimerkiksi oppilaalle, jolla on kielellisiä tai matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä oppiaineissa, vaikeuksia opiskelutaidoissa, sosiaalisissa taidoissa tai koulunkäynnissä.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Sen tavoitteet ja sisällöt nivelletään oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamisen tavoista tiedotetaan oppilaille ja vanhemmille, ja se pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä heidän kanssaan.

Tukiopetus

Opetusta, jota annetaan oppilaille, jotka ovat tilapäisesti jääneet jälkeen opinnoissaan tai jotka muutoin tarvitsevat lyhytaikaista tukea oppimisessaan. Tukiopetusta annetaan joko niiden oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy tai niiden oppituntien ulkopuolella. Tukiopetus pitää aloittaa heti, kun oppimiseen liittyvät vaikeudet on havaittu, jotta oppilas ei jää pysyvästi jälkeen opinnoissaan. Opetuksen järjestäjällä on velvollisuus tarjota tukiopetusta sitä tarvitseville oppilaille. Tukiopetuksen järjestämisestä on annettava tietoa oppilaan vanhemmille, ja sitä on pyrittävä järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja vanhempien kanssa. Tukiopetuksella voidaan vastata myös poissaoloista johtuviin tuen tarpeisiin.

ERITYISOPETUKSEN OPETTAJAT

Erityisluokanopettaja antaa erityisen tuen päätöksen saaneille oppilaille HOJKSin mukaista erityisopetusta muun opetuksen yhteydessä (samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena) tai kokonaan tai osittain erityisluokassa.

Erityisopettaja antaa osa-aikaista erityisopetusta sitä tarvitseville oppilaille. Erityisopettaja opettaa oppilaita, joilla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään. Opetusta voidaan antaa yksilöopetuksena, muutaman oppilaan ryhmässä tai samanaikaisopetuksena. Erityisopettajasta käytetään myös nimikettä laaja-alainen erityisopettaja.

OPPIMÄÄRÄN YKSILÖLLISTÄMINEN

Oppilaan ensisijaisena tavoitteena on opiskella yleisen oppimäärän mukaisesti. Mikäli oppilas ei tuesta huolimatta saavuta yleisen oppimäärän tavoitteita, yhden tai useamman oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää. Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan tavoitetason määrittämistä hänen omien edellytystensä mukaiseksi. Oppimäärän yksilöllistämisestä määrätään erityisen tuen päätöksessä. Yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteet ja sisällöt kirjataan oppilaan HOJKSiin. Erityisen painavin perustein oppilas voidaan vapauttaa oppiaineen oppimäärän suorittamisesta. Oppilaalle ja vanhemmille tulee selvittää yksilöllistettyjen oppimäärien mahdolliset vaikutukset jatko-opintoihin.

PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS

Jos perusopetuksen tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, oppivelvollisuus alkaa vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. Lapsen, jolla on pidennetty oppivelvollisuus, on oppivelvollisuuden alkamisvuonna osallistuttava esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Oikeus esiopetukseen alkaa pidennetyn oppivelvollisuuden lapsilla sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevilla oppilailla kestää täten vuoden tai kaksi vuotta. Lapsen vanhemmille tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Vanhemmat päättävät, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta.

TOIMINTA-ALUEITTAIN OPISKELU

Vaikeimmin kehitysvammaisten, muulla tavoin vammaisten tai vakavasti sairaiden oppilaiden opetus voidaan tarvittaessa järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain. Opetussuunnitelmaan kuuluvat toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot. Tavoitteet asetetaan yksilöllisesti siten, että ne ovat saavutettavissa ja oppilaalle mielekkäitä.

OPPIMISKÄSITYS

Opettamisen taustalla oleva käsitys siitä, miten oppiminen tapahtuu. Perusopetuksen oppimiskäsitys perustuu ajatukselle oppilaasta aktiivisena toimijana, ei vain tiedon vastaanottajana. Oppimiskäsitys on kuvattu Opetussuunnitelman perusteissa.

OPPIMISSUUNNITELMA (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

OPPIMISTAVOITTEET

Oppimistavoitteet ilmaisevat, mihin oppimisella pyritään. Tavoitteet voivat koskea perusopetusta yleisesti tai jotakin oppiainetta erityisesti. Myös oppilasarviointi tapahtuu suhteessa oppimistavoitteisiin.

OPPIMISYMPÄRISTÖ

Oppimiseen liittyvien tilojen, paikkojen sekä yhteisöjen ja toimintatapojen muodostama kokonaisuus, jossa oppiminen ja opiskelu tapahtuvat. Uusi opetussuunnitelma ohjaa voimakkaasti myös koulun ulkopuolisten oppimisympäristöjen, luonnon, kirjastojen, museoiden jne. hyödyntämiseen. Myös tieto- ja viestintäteknologian luomat ympäristöt ovat osa oppimisympäristöjä.

OPPIMÄÄRÄ

Perusopetuksen oppimäärä on kansallinen käsite, jota tarkennetaan asteittain opetusta koskevissa säädöksissä sekä laajuuden että sisällön suhteen. Perusopetuksen oppimäärä on laajuudeltaan yhdeksänvuotinen. Perusopetuslaissa on myös määritelty perusopetuksen oppimäärään sisältyvät yhteiset oppiaineet. Kullakin aineella on oma oppimääränsä. Oppiaineiden oppimäärien laajuus opetustunteina määritellään tuntijakoa koskevassa asetuksessa. Opetussuunnitelman perusteissa perusopetuksen oppimäärä konkretisoituu eri oppiaineiden tai oppiainekokonaisuuksien tavoitteiksi ja keskeisiksi sisällöiksi. Perusopetuksen koko oppimäärän hyväksytysti suorittaneelle oppilaalle annetaan päättötodistus. (ks. Arviointi)

OPPIVELVOLLISUUS

Velvollisuus perusopetuksen oppimäärän suorittamiseen perustuu lakiin. Oppivelvollisuuden voi suorittaa osallistumalla perusopetukseen tai hankkimalla muulla tavoin perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Se päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. Oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. (ks. *Pidennetty oppivelvollisuus*)

OSA-AIKAINEN ERITYISOPETUS (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

OSALLISUUS

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa painotetaan oppilaiden mahdollisuutta osallistua ja kasvaa vaikuttamiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Keskeisenä tavoitteena on koulujen toimintakulttuurin kehittäminen osallistavaksi lisäämällä oppilaiden kuulemista, osallistumismahdollisuuksia ja yhteistoimintaa. Erityisesti painotetaan osallistumista oman koulutyön suunnitteluun. (ks. *Oppilaskunta*) (*Vanhempien osallisuudesta ks. Kodin ja koulun yhteistyö*)

PEDAGOGIIKKA

Pedagogiikka on yleisessä merkityksessä käsitys siitä, miten kasvatus tai opetus tulisi järjestää. Suppeassa merkityksessä sillä viitataan opetus- tai kasvatustaitoon tai kasvatustieteeseen. Se voi viitata myös johonkin kasvatukselliseen suuntaukseen, esim. Steiner-pedagogiikkaan tai tiettyyn kasvatuksen osa-alueeseen, esim. erityispedagogiikkaan.

PEDAGOGINEN ARVIO (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

PEDAGOGINEN SELVITYS (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

PERUSOPETUKSEN LAATUKRITEERIT

Kansalliset perusopetuksen laadun määrittely- ja arviointiperusteet, joiden avulla koulutuksen järjestäjät ja koulut pystyvät itse arvioimaan koulutuspalvelujensa laatua ja pohtimaan tarvittavia kehittämistoimia. Laatukriteerit ilmaistaan laatukortteina, ja luonteeltaan ne ovat suosituksia.

PERUSOPETUS

1.– 9. luokkien opetusta, jota annetaan peruskoulussa. Sitä voidaan antaa muille kuin oppivelvollisille kansanopistoissa, aikuislukioissa tai muissa oppilaitoksissa, joilla on perusopetuksen järjestämislupa.

PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

PIENRYHMÄOPETUS

Opetusta voidaan järjestää oppilaiden tarpeiden mukaan pienryhmässä. Pienryhmäopetus on useimmiten muuta opetusta tukevaa osa-aikaista erityisopetusta. Pienryhmässä tuetaan oppilaiden oppimis- ja toimintakykyä, ja heidän opiskelutaitojaan pyritään parantamaan. Oppilas opiskelee pienryhmässä osan päivittäisestä opiskeluaikastaan, tietyn periodin tai koko lukuvuoden ajan.

PISA-TUTKIMUS

PISA-tutkimus on OECD:n kansainvälinen oppimistulosten arviointiohjelma, jolla selvitetään kolmen vuoden välein 15-vuotiaiden nuorten osaamista lukutaidossa, matematiikassa, luonnontieteissä ja ongelmanratkaisutaidoissa.

POISSAOLOT

Oppilaalla on velvollisuus osallistua opetukseen, jos hänelle ei ole erityisestä syystä myönnetty siitä vapautusta. Koulun tehtävänä on seurata oppilaan poissaoloja. Koululla on toimintamallit äkillisistä syistä (esim. sairauspoissaolot) aiheutuneiden poissaolojen ilmoittamiseen sekä poissaololuvan anomiseen etukäteen erityisen syyn vuoksi.

Koulu ilmoittaa luvattomista poissaoloista huoltajalle, ja huoltajan vastuulla on huolehtia, että oppilaan oppivelvollisuus tulee suoritettua.

PORTFOLIO (KASVUN KANSIO)

Portfolio toimii oppilaan itsearvioinnin kehittämisen välineenä. Se on oppilaan omaa oppimista ja kehitystä kuvaava ”salkku”, johon oppilas kerää tekemiään töitä ja suorituksia. Portfolio voi olla muodoltaan kansio, salkku tai jokin muu tarkoitukseen sopiva. Myös sähköiset portfoliot ovat yleistyneet.

PULUKI-OPETUS

Puheen, lukemisen ja kirjoittamisen opetusta, jonka tarkoitus on tukea näiden taitojen oppimista. Opetusta antaa erityisopettaja tavallisesti pienryhmässä tai samanaikaisopetuksena. Puheopetusta annetaan myös yksilöopetuksena. Opetusta voidaan antaa ennalta ehkäisevänä tukena tai viimeistään silloin, kun oppilaalla on havaittu vaikeuksia puheen, lukemisen tai kirjoittamisen alueella.

PÄÄTTÖARVIOINNIN KRITÉERIT (ks. Arviointi)

PÄÄTTÖARVIOINTI (ks. Arviointi)

REISSUVIHKKO

Kodin ja koulun välinen yhteydenpitoväline, oppilaan mukana kulkeva vihko, johon vanhemmat ja opettajat voivat kirjoittaa viestejä toisilleen. Se voi toimia myös sähköisessä muodossa.

RESURSSIOPETTAJA

Koulun opettajakuntaan kuuluva opettaja (useimmiten luokan- tai aineenopettaja), joka opettaa eri luokissa tai ryhmissä toisten opettajien kanssa tai työtä jakaen. Resurssiopettajalla ei yleensä ole omaa luokkaa tai ainetta opetettavana.

RYHMÄKOKO

Opetusryhmässä olevien oppilaiden lukumäärä. Yleisopetuksen opetusryhmien koolle ei ole asetettu rajoituksia. Perusopetuslaissa kuitenkin määrätään, että opetusryhmät tulee muodostaa siten, että kasvatukselle ja opetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Perusopetuksen laatukriteereissä laadukkaana opetuksen enimmäissuosituskokoksi on määritetty 25 oppilasta. Lainsäädännössä on määritetty erityisen tuen piirissä opiskelevien oppilaiden opetusryhmien enimmäiskoko. Esiopetuksen ryhmäkoosta on annettu suositus. (ks. Erityisen tuen piirissä opiskelevien oppilaiden opetusryhmien koko)

SAMANAIKAISOPETUS

Opetustilanne, jossa kaksi tai useampi opettaja työskentelee yhtä aikaa saman opetusryhmän kanssa. Tällöin esimerkiksi erityisopettaja toimii luokan- tai aineenopettajan työparina luokassa mahdollistaen opetuksen eriyttämisen ja henkilökohtaisen ohjauksen antamisen. Samanaikaisopetusta voidaan toteuttaa myös virtuaalisesti, jolloin yksi opettaja opettaa videoyhteyden kautta samanaikaisesti eri koulujen opetusryhmiä, joilla kullakin on myös oma, paikalla oleva opettajansa.

SISÄILMAONGELMA

Epäily terveyttä vaarantavasta puutteesta koulurakennuksen tai sen osan hengitysilmassa. Syynä voi olla esimerkiksi rakennusvirhe, virhe kunnossapidossa tai vesivahingon aiheuttama kosteus- ja homevaurio tai rakennusmateriaaleihin liittyvät kemialliset altisteet. Sisäilmaongelmia voivat aiheuttaa myös pöly, rakennusmateriaalit tai tilassa olevat tavarat. Sisäilmaongelmien selvittämisestä ja hoidosta sekä niistä tiedottamisesta vastaa opetuksen järjestäjä.

SIVISTYSLAUTAKUNTA

Kunnassa kouluasioista vastaava, poliittisesti valittu toimielin. Nimitys vaihtelee kunnittain; siitä käytetään myös nimiä koulu-, koulutus- tai opetuslautakunta. Aktiiviset kuntalaiset, mm. oppilaiden vanhemmat, voivat ottaa laajemmissa kunnan kouluja koskevissa asioissa (kouluverkkokysymykset, koulusäästöt jne.) yhteyttä lautakunnan jäseniin.

SUOMEN VANHEMPAINLIITTO

Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen oppilaitosten yhteydessä toimivien vanhempainyhdistysten yhteistyöjärjestö. Liitto edistää vanhempien ja koulu-, päiväkotijärjestö- ja oppilaitosyhteisöjen välistä sekä vanhempien keskinäistä yhteistyötä sekä tuo esille vanhempien näkökulman opetusta ja kasvatusta koskeissa kysymyksissä.

TEHOSTETTU TUKI (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

TIETO- JA VIESTINTÄTEKNOLOGIAN (TVT) KÄYTTÖ KOULUSSA

Tieto- ja viestintäteknologia on koulussa sekä oppimisen kohde että väline. Perusopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuudet tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kehittämiseen. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään suunnitelmallisesti perusopetuksen kaikilla vuosiluokilla, eri oppiaineissa ja monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä muussa koulutyössä.

Oppilaiden omia tietoteknisiä laitteita voidaan käyttää oppimisen tukena vanhempien kanssa sovittavilla tavoilla. Samalla kuitenkin varmistetaan, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus tieto- ja viestintäteknologian käyttöön. TVT:stä käytetään joskus myös englanninkielistä lyhennettä ICT.

TIIMIOPETTAJUUS

Esimerkiksi saman luokka-asteen tai aineen opettajat voivat muodostaa opetustiimin, jossa töitä voidaan jakaa eri opettajien kesken. Samoin samaan aihepiiriin kuuluvien asioiden opettaminen tai hankkeiden toteuttaminen voidaan tehdä opettajatiimissä.

TODISTUKSET (ks. *Arviointi*)

TOIMINTA-ALUEITTAIN OPISKELU (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

TOIMINTAKULTTUURI (ks. *Koulun toimintakulttuuri*)

TOISEN ASTEEN KOULUTUS

Lukiokoulutus tai ammatillisiin perustutkintoihin johtava koulutus.

TUKIOPETUS (ks. *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*)

TUKIOPPILAS

Tukioppilaat ovat 8.–9.-luokkalaisia oppilaita, jotka koulutetaan toimimaan nuorempien oppilaiden kanssa ja heidän tukenaan. Tukioppilastoiminnan tavoitteena on edistää hyviä toverisuhteita, kouluviihtyvyyttä, yhteisvastuuta sekä turvallista ja kannustavaa ilmapiiriä koulussa.

TUNTIJAKO

Valtakunnallinen tuntijako on määritelty valtioneuvoston asetuksessa. Siinä määrätään, miten perusopetukseen käytettävä aika jaetaan eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen. Tuntijaossa ilmoitetaan oppiaineiden opetukseen käytettävät vähimmäismäärät vuosiviikkotunteina. Yksi vuosiviikkotunti vastaa 38 oppituntia. Opetuksen järjestäjä päättää asetuksen pohjalta paikallisesta tuntijaosta. (Vrt. Oppimäärä)

TUNTIKEHYS

Koulun opetuksen kokonaistuntimäärä, joka käytetään tuntijaon mukaisten oppituntien toteuttamiseen ja opetusryhmien muodostamiseen lukuvuoden aikana. Täten säästöt tuntikehyksessä joko vähentävät oppilaan opetustunteja tai suurentavat opetusryhmiä.

TURVALLISUUS

Kouluilla tulee olla koulun turvallisuuteen, hätätilanteisiin ja työsuojeluun liittyvät suunnitelmat ja ohjeet. Koulujen turvallisuuteen kuuluvat asiat kuvataan koulukohtaisessa oppilashuoltosuunnitelmassa. Oppilashuollon suunnitelman lisäksi kouluilla pitää olla lain mukainen pelastussuunnitelma, työsuojelun toimintasuunnitelma sekä järjestyssäännöt. Lisäksi koulussa on oppiainekohtaisia turvallisuusohjeita sekä ohjeet toiminnasta väkivallan uhkatilanteissa ja opettajan valvontavastuusta. Koulun tulee varmistaa, että koulun koko henkilökunta ja tarpeellisin osin myös oppilaat ja oppilaiden vanhemmat ovat tietoisia suunnitelmien ja ohjeiden sisällöstä.

TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMINEN (TET)

Opetussuunnitelmaan kuuluva jakso, jossa perusopetuksen 7.–9. vuosiluokkien oppilaat tutustuvat työelämään ja ammatteihin aidoissa työympäristöissä.

TYÖSUUNNITELMA (ks. Lukuvuosisuunnitelma)

USKONNOLLISET TILAISUUDET

Koulu voi järjestää uskonnollisia tilaisuuksia, kuten jumalanpalveluksia ja uskonnollisia päivänavauksia, tai sisällyttää koulun toimintaan uskonnollisia toimituksia, kuten ruokarukouksia. Tällaiset tilaisuudet ovat uskonnon harjoittamista. Oppilasta ei voida velvoittaa osallistumaan jumalanpalvelukseen, uskonnolliseen päivänavaukseen tai muuhun uskonnolliseen tilaisuuteen tai toimitukseen. Vapaus olla osallistumatta uskonnolliseen tilaisuuteen ja toimitukseen on riippumaton yhdyskunnan jäsenyydestä. Oppilaan vanhempi ilmoittaa, osallistuuko oppilas uskonnollisiin tilaisuuksiin ja toimituksiin.

Myös koulun perinteisiin juhliin, esimerkiksi kevät- tai joulujuhlaan, voi sisältyä uskontoon viittaavia, suomalaisen juhlaperinteeseen liittyviä elementtejä. Nämä elementit eivät tee juhlasta uskonnon harjoittamista, ja oppilaan on osallistuttava koulun toimintaan kuuluviin juhliin. Tarvittaessa vanhempien kanssa voidaan sopia yksittäistä oppilasta koskevista erityisjärjestelyistä.

VALINNAISET OPPIAINEET

Perusopetuksen oppimäärästä osa on valinnaisia opintoja, joiden tehtävä on syventää oppimista ja laajentaa opintoja sekä vahvistaa jatko-opintovalmiuksia. Valinnaisten aineiden tulee tukea perusopetuksen tavoitteita, ja niistä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Valinnaisista vieraiden kielten oppimäärästä on laadittu valtakunnalliset tavoitteet ja sisällöt.

VALMISTAVA OPETUS

Kuusivuotiaille ja oppivelvollisuusikäisille maahanmuuttajille annettavaa opetusta, jonka tarkoituksena on parantaa valmiuksia osallistua perusopetukseen. Valmistava opetus vastaa laajuudeltaan yhden vuoden oppimäärää.

VANHEMPAINYHDISTYS

Vanhemmat voivat perustaa kouluun vanhempainyhdistyksen. Se järjestää koulussa vanhempaintoimintaa, toimii vanhempien vaikutuskanavana ja tarjoaa väylän vanhempien ja opettajien väliselle sekä vanhempien keskinäiselle yhteistyölle. Rekisteröidyt vanhempainyhdistykset voivat perustaa alueyhdistyksen seudullista yhteistyötä varten. Vanhempainyhdistykset voivat kuulua Suomen Vanhempainliittoon.

VERTAISSOVITTELU (VERSO)

Ratkaisukeskeisyyteen pohjautuva menetelmä, jonka tarkoituksena on oppilaiden vuorovaikutustaitoja edistämällä ratkaista oppilaiden välisiä ristiriitoja koulun arkipäivässä.

Vertaissovittelumenetelmässä noudatetaan selkeää kaavaa, jonka mukaan osapuolia hieman vanhemmat sovittelijoiksi koulutetut oppilaat auttavat osapuolina olevia oppilaita löytämään itse ratkaisun ristiriitaansa. Kaavaa noudattamalla sovittelijaoppilaat ja ristiriidan osapuolet etenevät lopulta sopimukseen, jonka toteutumisesta seurataan.

WILMA

Yleisimmin käytössä oleva koulun sähköinen oppilastietojärjestelmä. Toimii myös yhteydenpitovälineenä kodin ja koulun välillä. Opettajat ovat velvoitettuja pitämään kirjaa oppilaiden poissaoloista, mikä usein tapahtuu Wilman välityksellä. Järjestelmän kautta voidaan myös lähettää viestejä, jakaa tiedotteita ja antaa arviointeja. Useiden koulujen lukuvuosisuunnitelmat ovat luettavissa Wilmassa.

VUOSILUOKKA

Vuosiluokalla tarkoitetaan tietyn luokka-asteen oppilaita, esimerkiksi ensimmäisen tai toisen luokan oppilaita. Yleisimmin perusopetuksen opinnoissa edetään vuosiluokittain, eli oppilas siirtyy vuosiluokan oppimäärän hyväksytysti suoritettuaan seuraavalle vuosiluokalle.

VIOSILUOKKIIN SITOMATON OPETUS

Opetuksen järjestämisen tapa, jossa oppilaat etenevät vuosiluokkien sijaan oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti. Vuosiluokkiin sitomatonta järjestelyä voidaan käyttää koko koulun, tiettyjen vuosiluokkien tai yksittäisten oppilaiden opiskelun järjestämisessä. Oppilas siirtyy vuosiluokkiin sitomattomassa opiskelussa lukuvuoden koulutyön päättyessä seuraavalle vuosiluokalle. Oman opinto-ohjelman mukaan opiskeleva oppilas voidaan jättää vuosiluokalle vain yleisen huonon koulumenestyksen takia. Vuosiluokkiin sitomattoman opetuksen järjestämisestä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

VIOSISUUNNITELMA (ks. *Lukuvuosisuunnitelma*)

VIOSIVIKKOTUNTI

Tuntijaossa ilmoitetaan oppiaineiden opetukseen käytettävät vähimmäismäärät vuosiviikkotunteina (vvt). Yksi vuosiviikkotunti vastaa 38 oppituntia, eli noin yhtä oppituntia kouluviikkoa kohden.

VÄLITUNTI

Oppituntien välissä vietettävä tauko. Välitunteja käytetään virkistytymiseen ja mahdolliseen siirtymiseen koulun toiseen luokkaan tai oman koulualueen ulkopuolella olevaan erikoisluokkaan tai liikuntatunneille. Välitunnin pituutta ei säädellä. Kuitenkin säädetään, että opetukseen tulee käyttää tuntia kohden vähintään 45 minuuttia. Oppilaat ovat välitunnilla koulun vastuulla. Välituntia valvovat välituntivalvojat, jotka ovat koulun opettajia.

YHDENVERTAISUUS

Yhdenvertaisuus on perusoikeus, joka tarkoittaa syrjimättömyyden ja tasavertaisten mahdollisuuksien varmistamista kaikille sukupuolesta, etnisestä taustasta, kielestä, kansalaisuudesta, iästä, vammaisuudesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, uskonnosta, vakaumuksesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä riippumatta. Perusopetuksen tulee edistää yhdenvertaisuutta.

YHDYSLUOKKAOPETUS

Yhdysluokkaopetuksessa usean vuosiluokan oppilaita opetetaan samassa opetusryhmässä.

YHTEISHAKU

Järjestelmä, jolla haetaan keskitetysti peruskoulun jälkeiseen toisen asteen koulutukseen.

YHTEISÖLLINEN OPPILASHUOLTO (ks. *Oppilashuolto*)

YHTENÄINEN PERUSKOULU

Hallinnollisesti yhtenäinen eli saman rehtorin alaisuudessa toimiva koulu, joka yleensä käsittää kaikki perusopetuksen vuosiluokat. Useimmiten se toimii yhdessä toimipisteessä. Hallinnollisesti yhtenäinen peruskoulu on paikallinen ratkaisu, eivätkä valtakunnalliset normit sitä edellytä.

YHTENÄINEN PERUSOPETUS

Opetussuunnitelmallisesti yhtenäinen yhdeksänvuotinen kokonaisuus, jota toteutetaan koko perusopetuksen ajan. Tällöin keskeistä on opetuksen tavoitteellinen ja sisällöllinen yhtenäisyys, jota opetussuunnitelman perusteet edellyttävät. Normit edellyttävät kaikkien peruskoulujen toteuttavan yhtenäistä perusopetusta riippumatta siitä, mitä vuosiluokkia koulussa on.

YHTENÄISKOULU

Yhtenäiskoulu viittaa koulujärjestelmään. Suomalaista peruskoulujärjestelmää kuvataan yhtenäiskouluksi, jossa koko ikäluokka opiskelee. Aikaisemmin Suomessa oli rinnakkaiskoulujärjestelmä (kansa- ja oppikoulu). Arkisessa kielenkäytössä hallinnollisesti yhtenäistä peruskoulua kutsutaan joskus yhtenäiskouluksi.

YKSIKKÖHINTA

Valtionosuuden laskennallinen peruste, jonka mukaan määrätään koulutuksen järjestäjälle rahoitus. Opetusministeriö päättää yksikkö hinnasta vuosittain. Perusopetuksessa se ilmaistaan euroina/oppilas.

YKSILÖKOHTAINEN OPPILASHUOLTO (ks. Oppilashuolto)

YLEINEN TUKI (ks. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki)

OPPILAAN KESKEISIMMÄT OIKEUDET JA VELVOLLISUUDET KOULUSSA

Perusopetuslain määrittämiä oppilaan oikeuksia koulussa:

Oppilaalla on oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin tai vuotta myöhemmin psykologisten tai lääketieteellisten selvitysten perusteella.

Oppilaalla on oikeus kunnan järjestämään koulutusta paikkaan.

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskelu ympäristöön.

Oppilaalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaan ohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Oppilaalla on oikeus maksuttomaan perusopetukseen ja sen edellyttämiin oppikirjoihin, muuhun oppimateriaaliin, työvälineisiin ja työaineisiin sekä tarkoituksen mukaisesti järjestettyyn ja ohjattuun, täysipainoiseen ateriaan.

Oppilaalla on oikeus saada maksutta Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaiset opiskelu huollon palvelut.

Oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen tai oppilaan kuljettamista tai saattamista koulun on riittävästi avustettava, jos oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pidempi tai jos se oppilaan ikä tai muut olosuhteet huomioon ottaen muuten muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Koulumatkasäädös koskee perusopetuksen, lisäopetuksen ja esiopetuksen oppilaita. Kuljetusta odottavalle oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan.

Jos oppilaan koulumatkaa ei voida järjestää edellä mainitulla tavalla, on oppilaalla oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihoidon.

Oppilaalla on oikeus koulussa, koulumatkalla tai majoituksessa tapahtuneiden tapaturmien maksuttomaan hoitoon.

Vammaisella tai muulla erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiovetusta.

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa.

Perusopetuslain määrittämiä oppilaan velvollisuuksia koulussa:

Oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuotena lapsen on osallistuttava vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan.

Oppilaan tulee osallistua opetukseen, jolle hänelle ole erityisestä syystä tilapäisesti myönnetty vapautusta.

Oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti.

Oppilaan velvollisuudesta korvata aiheuttamansa vahinko säädetään vahingonkorvauslaissa.

Oppilas voidaan kasvatuksellisista syistä määrätä puhdistamaan koulun omaisuutta tai tilaa, jonka hän on tahallaan tai huolimattomuuttaan liannut.

PERUSOPETUKSEN OHJAUSJÄRJESTELMÄ

Eduskunta

- säättää kouluun ja opetukseen liittyvän lainsäädännön sekä päättää valtion tulo- ja menoarviosta. (Esimerkiksi oppilaiden oikeuksista on säädetty laissa.)

Valtioneuvosto

- antaa asetukset ja päättää koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista. (Esimerkiksi perusopetuksen tuntijaosta ja opettajien kelpoisuusvaatimuksista on säädetty asetuksella.)

Opetusministeriö

- valmistelee koulutusta koskevan lainsäädännön ja valtioneuvoston päätökset sekä opetustoimen budjetin.

Opetushallitus

- laatii opetussuunnitelman perusteet, tuottaa ja välittää tutkimukseen perustuvaa tietoa, voi antaa lainsäädäntöön perustuvia ohjeita ja määräyksiä.

Aluehallintovirasto

- seuraa ja arvioi perusopetuksen alueellista saavutettavuutta, tuloksellisuutta ja oppilaiden oikeusturvan toteutumista sekä neuvoa ja ohjaa oikeusturvakysymyksissä.

Kunta

- päättää opetuksen ja koulutuksen kuntakohtaiset voimavarat. Opetuksen järjestäjän ominaisuudessa päättää, millainen opetussuunnitelma kunnassa on, hyväksyy koulujen kieliohjelmat sekä laatii ja kehittää johtosäännön. Opetussuunnitelmassa voi olla kunta-kohtaisia, aluekohtaisia tai koulukohtaisia osioita.

Koulu

- laatii opetussuunnitelman koulukohtaisen osion ja vuosittain työsuunnitelman sekä arvioi ja kehittää omaa toimintaansa.